

„...amennyiben szellemi lények vagyunk”

Tanulmányok

Immanuel Kant

aktualitásáról

Tánczos Péter, Varga Rita (szerk.)

L'Harmattan

getmanymusok

„...amennyiben szellemi lények vagyunk”

•• GERMANIZMUSOK ••

Sorozatszerkesztő
BOROS GÁBOR
OLAY CSABA

„...amennyiben szellemi lények vagyunk”

Tanulmányok Immanuel Kant aktualitásáról

Szerkesztette

TÁNCZOS PÉTER ÉS VARGA RITA

L'Harmattan
Budapest

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap
és a Doktoranduszok Országos Szövetsége támogatta.
Pályázati azonosító: NKA 3437/01872

© Szerzők, 2016
© Szerkesztők, 2016
© L'Harmattan Kiadó, 2016

ISBN 978-963-414-170-9
ISSN 2064-1532

A kiadásért felel Gyenes Ádám, a L'Harmattan Kiadó igazgatója

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:

L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: +36-1-267-5979
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

Párbeszéd Könyvesbolt
1085 Budapest, Horánszky u. 20.
Tel.: +36-1-445-2775
parbeszedkonyvesbolt@gmail.com
www.konyveslap.hu

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
--------	---

I. A MEGISMERŐ EMBER

Horváth Zoltán

PREKRITIKAI FORDULAT

– Egy szellemlátó álmai és a metafizika terve	15
---	----

Hankovszky Tamás

AZ ANALITIKUS ÍTÉLETEK IGAZSÁGA

34

Székelly László

A KANTI A PRIORI ÉS A NEM EUKLEIDÉSZI GEOMETRIÁK

51

Mester Béla

A KANTRÓL SZÓLÓ KORAI MAGYAR FILOZÓFIAI DISKURZUS

FORDULÓPONTJA

77

Valastyán Tamás

AZ AFFIRMÁCIÓ ILLÚZIÓJA, AVAGY AZ ILLÚZIÓ AFFIRMÁCIÓJA

– Kiknek kell/nem kell és miért Immanuel Kant gondolkodása?	92
---	----

II. SZABADSÁG, ESZMÉNY, BÉKE

Mesterházi Miklós

KANT PROFESSZOR KEDVENC ESZMÉINEK MÁSIKÁRÓL 105

Szegedi Nóra

AZ ETIKA HASZNÁRÓL ÉS KÁRÁRÓL,
AVAGY KANT A MORÁLFILÓZÓFUS FELELŐSSÉGÉRŐL 123

Hévízi Ottó

KANT SZAKADÉKÁNÁL
– A kettős bírászkodás és az introdukció etikája 136

Forczek Ákos

ETIKA ÉS ANTROPOLÓGIA
– A morális cselekvés struktúrája Kantnál 152

Marosán Bence

AZ ÖRÖK BÉKE MINT TRANZSCENDENTÁLIS ESZMÉNY
– Kant és Hegel vitája a véges és a végtelen racionalitásról 169

III. A HARMADIK KRITIKÁTÓL A MODERN MŰVÉSZETIG

Czeglédi András

VÁLASZ-E A KÉRDÉSRE?
– Töprengések Kant prekritikai esztétikájáról 181

Papp Zoltán

ÁTHANGOLÓDÁS
– Az esztétikai tapasztalat morális jelentőségéről 197

Antal Éva

A KERETBE ZÁRT KOLOSSZUS
– A kanti fenséges Derrida *Parergon*­jában 215

<i>Loboczký János</i> LEHETSÉGES-E A MORÁLIS SZÉP? – A kanti szépfogalom átértelmezése Schillernél	230
<i>Gyenge Zoltán</i> KANT, HEGEL ÉS SCHELLING A SZÉPSÉGRŐL, MŰVÉSZETRŐL – ÉS KICSIT A FILOZÓFIÁRÓL	244
<i>Angyalosi Gergely</i> KONFIGURATÍV KAPCSOLATOK (Kant, Stendhal, Nietzsche)	255
<i>Horváth Gizella</i> A FOGALOM NÉLKÜLI SZÉP ÉS A SZÉP NÉLKÜLI MŰVÉSZET – A „fogalom nélküli” szép és a művészet modern paradigmája	267

ELŐSZÓ

A tanulmánykötetekhez készült előszavak igen gyakran kezdődnek úgy, hogy az adott könyvben felvetett tematika fontosságát hangsúlyozzák. Jelen kötet tárgyának, azaz Immanuel Kant munkásságának jelentőségét azonban nem kell különösebben bizonygatni, filozófiatörténetben elfoglalt központi helyét nem szükséges érvekkel alátámasztani. Ez az előszó a fenti funkciót elvesztve könnyen válhat feleslegessé, olyan pretextussá, amely a könyv „jobb megértésének tekintetében vajmi csekély eséllyel kecsegtet”.¹ Ennek ellenére egy-két szót talán érdemes ejteni a kötet keletkezési körülményeiről.

2014-ben Varga Rita, Sós Csaba és Tánczos Péter debreceni doktórandszok konferenciát kívántak szervezni egy olyan nagy gondolkodó alakja köré, akinek a munkásságához a legkülönbözőbb filozófiai diszciplínák kutatói is hozzá tudnak szólni. Mivel kifejezetten Immanuel Kanttal foglalkozó konferenciára már jó ideje nem került sor, és mivel a königsbergi bölcselő munkássága szinte a teljes filozófiai spektrumot lefedi, órá esett a választásunk. A konferencia címének olyan jellegzetes kanti fordulatot szántunk, amely ha korlátozott mértékben is, de reprezentálja Kant gondolkodásának valamely alapvető ismérvét. A szerző *Hátrahagyott metafizikai észrevételeit* olvasva így esett a választásunk az alábbi, az emberi lélek hallhatatlanságával foglalkozó egyidejű betoldására, pontosabban annak utolsó tagmondatára: „Fájdalom, különösen a múlttal kapcsolatos fájdalom miatt szomorkodni dőreség és puhány lélekre

¹ Immanuel Kant: Egy szellemlátó álmai, megmagyaráztatnak a metafizika álmai által. Ford. Vajda Károly. In *Prekritikai írások. 1754–1781*. Budapest: Osiris/Gond-Cura Alapítvány, 2003, 447.

vall; míg az elmúlás miatt fájdalmat érezni tisztességes és becsületre méltó dolog. Ezért ez utóbbi illik hozzánk mint személyekhez, tehát annyiban, amennyiben szellemi lények vagyunk.”² Úgy gondoltuk, ez a jellegzetes kanti kikötés sokat enged sejtetni egész gondolkodói munkásságáról.

A konferenciára 2014. április 3–4-én került sor Debrecenben, a Debreceni Egyetem Filozófia Intézet, a Nagyerdei Almanach folyóirat és a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztály közös szervezésében. Az ország majdnem minden egyeteméről, kutatóhelyéről és filozófiai műhelyéből érkeztek egyetemi oktatók, kutatók, doktoranduszok és mesterszakos hallgatók. A rendezvényen elhangzó 26 előadás tematikáját tekintve majdnem a teljes Kant-életművet lefedte: az ismeretelméleti, etikai, esztétikai és antropológiai kérdésfeltevések mellett filozófia- és tudománytörténeti prezentációkat is hallhattak a résztvevők. A konferencia lebonyolításához a szervezőkön kívül anyagi segítségét nyújtott az Universitas Alapítvány és a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzata, amely támogatást ezúton is köszönünk nekik.

Már a rendezvénnyel egy időben terveztük egy tanulmánykötet megjelentetését is, azonban eleinte nem találtunk ehhez elegendő anyagi fedezetet. A Doktoranduszok Országos Szövetsége és Csapó László segítségével azonban sikerült pályázati támogatást nyerni a Nemzeti Kulturális Alapnál, amelyet a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzatának anyagi hozzájárulása egészített ki. A kötet megvalósulásához így ők nagyban hozzájárultak.

A konferenciával azonos címet viselő tanulmánykötetben részben az ott elhangzott előadások bővített, írásos változata, részben új, kifejezeten a könyvhöz készült tanulmányok kaptak helyet. A kötetben szereplő 17 tanulmány a legkülönbözőbb témákban szolgál hozadékokkal a kortárs hazai Kant-recepcióhoz. *A megismerő ember* címet viselő első fejezetben episztemológiai, logikai, tudomány- és recepciótörténeti szövegek (Horváth Zoltán, Hankovszky Tamás, Székely László, Mester Béla és Valastyán Tamás írásai) kaptak helyet, amelyek különbözőségük dacára mind Kantnak a megismerő szubjektummal kapcsolatos állásfoglalásait tema-

² Immanuel Kant: Hátrahagyott metafizikai észrevételek. Ford. Ábrahám Zoltán és Mesterházi Miklós. In *Prekritikai írások. 1754–1781*. Budapest: Osiris/GondCura Alapítvány, 2003, 906.

tizálják. A következő, *Szabadság, eszmény, béke* című fejezetben alapvetően a gyakorlati ésszel, a cselekvéssel és az észeszméssel foglalkozó antropológiai, etikai, történet- és vallásfilozófiai megközelítésű tanulmányokat (Mesterházi Miklós, Szegedi Nóra, Hévízi Ottó, Forczek Ákos, Marosán Bence írásai) olvashatunk. Az utolsó nagyobb egységben, amely *A Harmadik Kritikától a modern művészetig* címet kapta, Kant esztétikai tárgyú írásaival, azok recepciójával foglalkozó, illetve a modern művészetre gyakorolt hatásukat tárgyaló tanulmányok (Czeglédi András, Papp Zoltán, Antal Éva, Loboczký János, Gyenge Zoltán, Angyalosi Gergely, Horváth Gizella írásai) szerepelnek. Úgy gondoljuk, hogy az alábbi válogatás, ha nem is kimerítő, de talán adekvát képet alkot a kurrens Kant-kutatásról, amely reményeink szerint maga is szerves része lesz a szerzővel foglalkozó hazai szakirodalomnak.

Szeretnénk még kifejezni köszönetünket a fenti támogatókon kívül a kötet lektorainak, Hévízi Ottónak és Bujalos Istvánnak az elvégzett alapos és lelkiismeretes munkáért, Rosta Kosztasznak a szerkesztéssel kapcsolatos tanácsokért, valamint a kiadónak és különösen Várad Péternek, aki nagy türelmet tanúsított a kötettel kapcsolatban felmerülő akadályoknál. Végezetül a legnagyobb köszönet a kiváló szerzőket illeti, akik színvonalas és érdekesítő tanulmányokat adtak ebbe a tanulmánykötetbe.

A szerkesztők

„Fájdalom, különösen a múlttal kapcsolatos fájdalom miatt szomorkodni dőreség és puhány lélekre vall; míg az elmúlás miatt fájdalmat érezni tisztességes és becsületre méltó dolog. Ezért ez utóbbi illik hozzánk mint személyekhez, tehát annyiban, amennyiben szellemi lények vagyunk.” Az Immanuel Kant munkásságával foglalkozó kötetünk címét a fentiekben idézett, *Hátrahagyott metafizikai észrevételek* címen közreadott munkából vettük, feltételezve azt, hogy ez a jellegzetes kanti kikötés híven reprezentálja a königsbergi filozófus gondolkodói beállítottságát.

Jelen tanulmánykötet alapját egy 2014 áprilisában tartott debreceni filozófiai konferencia rakta le; részben az ott elhangzott előadások bővített, átdolgozott változatát, részben kifejezetten a kötetbe készült munkákat ismerhet meg itt az olvasó. A rendkívül változatos tematikájú kötetet (olvashatunk ismeretelméleti, etikai, esztétikai, filozófia-, tudomány- és recepciótörténeti szövegeket) elsősorban az tartja össze, hogy minden egyes írás más és más módon, de reflektál arra a kérdésre, hogy mi az, amivel Immanuel Kant még ma is hat a gondolkodásunkra, mi az, aminek köszönhetően ma is aktuális és izgalmas gondolkodónak számít.

ISBN 978 963 xxxxxxxx

L'Harmattan